

aban עוזרא ויקרא פרשנות בהר פרק כה

1

פרשנה בהר

- (א) בהר סיני אין מוקדם ומאוחר בתורה. וזה הפרשה קודם ויקרא, וכל הפרשיות שהם אחריו, כי הדובר בהר סיני, ועתה כורת הברית הכתובת בפרשנה ואלה המשפטים, והוכירה במקומם הזה לחבר תנאי הארץ. וכך אמר על העירiot, כי בעבורם תקיא הארץ אותם, כי אמר בפרשנה אם בחקותי על שבתו הארץ, והזיכר בתחלת פ' השבתות:
- (ב) ושבתה הארץ שבת לה' מצוה על ישראלי שלא יעוז גור לזרוע שנת השבת, כאשר לא נעזבנו לעשות מלאכה בשבת, כי הוא ברשותנו. וטעם שבת לה' קיום השבת. והוא ימי עולם רמו במקומם הזה:
- (ג) את תבואהה - שב אל הארץ (ב) הנזכרת בפסוק הראשון:
- (ד) שבת שבתו - פירשתי:
- (ה) ספיח ידוע שהוא מגזרת ספחני נא (ש"א ב, ל.). גם נזירך ידוע שהוא מגזרת נזיר. שנת שבתו. הטעם כי שנת שבתו היא לארץ, והטעם שהארץ אינה ברשותך בשנה זו זאת:
- (ו) והיתה שבת הארץ הטעם כל מה שהוציאה עצמה. וטעם לכם - לכל העולם. וטעם לך - שיש רשות לבעל האדמה לאכול הספיחים:
- (ז) ולבהמתך - שהוא ברשותך. ולהיה - שאיננה ברשותך:
- (ט) והעברת שופר תרועה. יש מחלוקת אם ברא העולם בניין או בתשרי. ואין צורך להאריך כי מעתיקי הדת תקנו לנו בתפלות ראש השנה זה הימים תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון. ועוד ראיינו שופר בשנת היובל בתשרי בתחלת השנה. ועוד בפרשנת הקהל את העם לקרא בתורה בחג הסוכות, וכותוב למען ישמעו ולמען לימדו (ברבר' לא, יב.), ולא ניתן להיות אחר חזית השנה. ועוד.ותג האסיף בצתת השנה (שמות כג, טז.), וכן תקופת השנה (שם לד, כב.). והעד הגאנמן שנת השבת, שכותב לא תזרעו (יא), ובמרחשותון יהלו בא' לזרע. ואם היהת תחלת השנה מנין, הנה לא יקצטו אשר זרעו בשנה הששית ולא יזרעו, כי הנה שנת השמיטה היא, ואחר שלא יקצטו זרע שנה ששית לא יזרעו פעמים, והכתוב אמר לא תזרעו (יא) - בשנה השביעית בלבד. ויהודה הפרסי אמר, כי ישראל היו מונים בחשבון המשמש. ואילו היה זה נכון, הנה לא פירש משה מהלך שנה תמיימה, כי חכמי המזלות לא יכולו עד הנה להוציאה לאור, כי חכמי הוו מורסים על רביע היום חומש שעיה, ותלמי וחביריו אומרים, כי יחסר חלק משלש מאות בימים, והוא קרוב ממלך העבר. ודבאים אחרים אמרו, חלק מאה ועשר, ואחרים מאה ושלשים, גם מאה ושש מאות, כי יש מי שהוא שנותו להשלמת המזלות מנקודה נראית, ויש מנקודות הגלגל הנוטו לימין ולשמאל. ואנחנו צריכים לקבלה. ועוד כי פי' חדש ייחיש הפרסי, והצדוקים אומרים שהדעת על שנת הלבנה. דעת כי אין לבנה שנה כלל, רק בקשר המתחשבים במספר החדשנים קרובים לשנת החמה ומ匝ם י"ב כאשר אין לחמה חדשה. והמחשבים בקשר מסוים לחילך שהייה נחילך קרוב לחידש מימות החדשני הלבנה, על כן חדשינו הם לבנה, וشنותינו ישבו בסוף לשנת החמה, ע"כ העתקיו חז"ל, כי לעולם היה ב"ד עושה שבעה עבורים בכל מחזור הלכה למשה מסיני, אפילו שהיו קבועים בכל חדש עפ"י ראיית הלבנה, והוא מחזור ידוע מחייבת המזלות. וטעם תעבורו. שיתקעו שופר בכל המזלות:
- (ז) וקידשתם את שנת החמשים - בעבודת הארץ וכל יושביה. דרכו - ידועה והוא כמו חפשי. וכదורו לעוף (משל כו, ב.) - עוף קטן מגן כשהוא ברשותו ואם הוא ברשות אדם לא יוכל עד שימות. יובל כמו שלוח. וחיל' אמרו שפי' יובל - כבש, והראיה שופרונות היובלים (יהושע ע, ד.), ונקרה השנה בשם השופר. וטעם תהיה לכם - לישראלים בלבד. ושבתם איש אל אחוזתו כאשר יפרש כי בשנת היובל תשוב הארץ הנזכרת לבליה. וαιש אל משפחתו - העבד הנזכר לישראל:
- (יא) יובל היא אחר שהיא שנת יובל לא תזרעו.
- (יב) קדש תהיה לכם כי היא מפורשת בינות השנים. מן השדה תאכלו. מה שיזכיא השדה עצמה תאכלו לכם ככתוב בשנת השמיטות:
- (יג) בשנת היובל הזאת טעונה בתחלת השנה:
- (יד) או קנה שם הפעל, ויחסר מקום קניתם קנה וכן זכר את יום השבת (שמות כ, ט.) ורבים מהם. וטעם תמכרו לשון רבים עפ"י עדים. וכן טעם אל תונו. רק במספר שנים:
- (טו) תרבה מקנתנו - הפך תמעיט:
- (יז) וטעם אל תונו איש את עמיתו - אזהרה למוכר, כי הראשון לקונה. כי אני ה' אלהיכם - ואחר שאני אליהם אפרע משניהם מאשר יוננה עמיתו. ואם תעשו חוקתי תחן הארץ פריה. וטעם להזכיר זה בעבור מספר תבאות:
- (כ) אמרו הצדוקים, כי תבאותנו ראייה, כי תחלת השנה מנין ואין זו ראייה, כי ניתן להיות פירוש תבאותנו - מה שיזכיא הארץ עצמה. ואם אמרו לא תקרא תבואה כי אם ספיח, הנה לנגדם מן השדה תאכלו את תבואה (יב.). ועוד יודיעו איך יעשה בשנת היובל,

במועדו ונאמר להלן במועדו, מה במועדו האמור להלן דוחה את השבת אף במועדו האמור כאן דוחה את השבת, באربעה עשר יום בחדש הזה וגוי' [ט,ג] במועדו למה נאמר, והלא כבר נאמר ויעשו ומה תלמוד לומר במועדו, אלא בא הכתוב ולמד על פסה ראשון שדוחה את השבת כך דוחה את הטומאה, הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה פרה שאין דוחה את השבת דוחה את הטומאה, פסה ראשון שדוחה את השבת אין דין שדוחה את הטומאה, הרי פסה שני יוכיח שדוחה את השבת ואין דוחה את הטומאה, והוא יוכיח לפסה ראשון שאעפ' שדוחה את השבת לא ידוחה את הטומאה, תלמוד לומר במועדו בא הכתוב ולמד על פסה ראשון שכשם שדוחה את השבת כך דוחה את השבת ואת הטומאה, תלמוד לומר ידו דוחין את השבת ואת הטומאה, אותו דוחה את השבת ואת הטומאה ואין שלמים הבאים עמו דוחין את השבת ואת הטומאה, אימתי מביא עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחוות ובמועד, חגיגה הייתה באהמן הבקר וממן הצאן, יכול אין לי שהוא דוחה את השבת אלא בשחיתתו, אמרת וייעשו ריביה קובל דמו וזריקתו ומחייב קרביו והקטר חלביו רבי אליעזר מוסיף ארבעה דברים חתיכת בלחוטו, ונונתן משכון ולוקת, הרכבתו מירושלים להר הבית, והבאתו לחוץ לתחים, שהיה ר' יהושע אומר הבאותו מחוץ לתחים אין דוחה את השבת, רבי אליעזר אומר דוחה הוא מכל וחומר, אם התרת שחיטה שהיא משומם מלאכה לא נתיר הבהא שהיא משומם שבות (לא כ''ש), אמר ליה רבי יהושע הרי שחיטה שהיא בא מקראי קודש בגבולין תוכיה שהתרת בה משומם מלאכה ואסר בה משומם שבות, אמר ליה רבי אליעזר מה זה יהושע אין דעתך רשות מהובאה ולא חובה מרשות ולא רשות מרשות לגורה שוה וחובה מחובבה לגורה שוה, נסתלק רבי יהושע وكפח רבי עקיבא, אמר ליה הרי מי שהזה הוזה ראשונה ואירע יום שביעי שלו ביום שבת בערב פסח אוסר אתה לו שיזה שיأكل את הפסה, אמר ליה רבי אליעזר הוא עיקר דין, אם התרת שחיטה שהיא משומם מלאכה לא נתיר הוזה שהיא משומם שבות, אמר ליה רבי עקיבא אתה כופר بي ואני כופר לך, אם אסרת הוזה שהיא משומם שבות לא נאסר שחיטה שהיא משומם מלאכה, אמר ליה רבי אליעזר עקיבא אין אתה יכול לכופר בי לעולם מפני שאמרה תורה במועדו דוחה את השבת, במועדו דוחה את הטומאה, אמר ליה הבא לי מועד לאלו במועדו לשחיטה:

באربעה עשר יום בחדש הזה בין העربים [ט,ג], בד' מקומות הוא אומר בין העARBים יכול בערב ובערבו של שחר ובছות היום כאן היא שחיטת הפסה, תלמוד לומר בין העARBים בא לחלק בין העARBים שנים, אי בערב משחשה, אמר הכתוב השלישי בין העARBים, אי בין העARBים בין המשמות, אמרת ברביעי בין העARBים בא לחלק בין החוץ ביום וביןليلת בין ה' שעות ומהצה, כל ימות השנה היה תמיד נשחט בשמונה ומחזה וקרב בתשע ומחזה, ערב פסחים היה נשחט בשבע ומחזה וקרב בשמונה ומחזה והפסח אחرين, בזמנן שלול ערב להיות ערב שבת רבי ישמעאל אומר כסודרו בערב שבת, רבי עקיבא אומר כסודרו בחוות, חקת בחקתי חקתיו ככל המשפט במשפטו ככל משפטיו ליתן בפסח דורות מה שלמד בפסח מצרים,שה תמים זכר בן שנה אף של דורות כן, מה לד בפסח מצרים מן הכבשים ומן העזים אף של דורות כן, ככל חוקתו אלו מצות שבוגפו שה תמים זכר בן שנה, וככל משפטיו אלו מצות שלל גוף לשבעה ולמזה ולבעור חמץ:

VIDBER משה אל בני ישראל לעשوت הפסח [ט,ג] למה נאמר, לפי שהוא אומר וידבר משה את מועד ה' אל בני ישראל ומה תלמוד לומר וידבר משה אל בני ישראל לעשوت הפסח, אמר להם שמרו את הפסח בזמןנו נמצאו מועדות כתיקון דבר אחר מלמד שמע פרשה זו מסיני ואמרה להם והזיר ושנאה להם בשעת המעשה, דבר אחר אמר להם הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות תאג ב חג, מכאן אמרו משה תקן להם לישראל להיות שואליין בעניין ודורשין בעניין:

יעשו את הפסח בראשון וגוי' [ט,ג] בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסה זה בלבד, וכן הוא אומר הזבחים ומנהנה הghostם לי במדבר, ר"ש בן יהאי אומר ישראל לא היו מקריביןומי היה מקריב שבטו של לוי שנאמר ישימו קטורה באפק ואומר ויעמוד משה בשער המחנה וגוי, ישראל עבדו אלילים ושבטו של לוי לא עבדו אלילים שנאמר כי שמרו אמרתך, ואומר כי מоловים היו כל העם וגוי, ישראל לא היו מליןומי היה מל שבטו של לוי שנאמר ובריתך נצורך, ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל [ט,ג] להודיע שבחן של ישראל, שכשם שאמר משה להם כן עשו, א"א לומר היו מקריבין שהרי כבר נאמר הזבחים ומנהנה וגוי מלמד שלא היו מקריבין, וא"א לומר שלא היו מקריבין שהרי כבר נאמר ויעשו וגוי צוה ה', הא מה הדבר מלמד שה היה שבטו של לוי מקריב כל קרבנות צבור ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וכשרו ישראלי סמכין לו, שואליין ודורשין בהלכות הפסח שלשים يوم שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהר על פסח שני שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב ויהי אנסים וגוי ר' רבנן בן גמליאל אומר שתי שבותות שהרי משה עמד בר"ח ומזהר על הפסח שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנייה וכתיב בתיריה ויעשו בני ישראל את הפסח, כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהיל מועד לחדר אתיא מדבר מדבר מה להלן ר'ח אף ר'ח, וניכתוב ברישא חדש ראשון והדר ניכתוב חדש שני, [אמר רב מנשיא בר תחליפא] זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולא אמרן אלא בתרי עניין אבל בחד עניין מאיר דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, די לא תימה הכי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שברפרט, ודילמה פרט וכל הוא, אבל בתרי עניין אין מוקדם ומאוחר וכו', ואפילו למ"ד כלל ופרט המרווחין זה מזה דעתן בכל ופרט ה"מ בחד עניין אבל בתרי עניין אין דעתן:

[רמזו תשכא] שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, 만나 ה"מ דת"ר (ובכלתך בדרך) [בשבתק בבדך] פרט לעוסק במצבה וכו', הא מהכא נפקא הא מהחטם נפקא, דתניה ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם [ט,ג] נושא ארונו של יוסף היה דרי' הגלילי, ר'יע' מישאל ואלצפן הוי, ר'יע' אומר אם נושא ארונו של יוסף היה כבר הוי יכולן ליטהר [אם מישאל ואלצפן הוי יכולן ליטהר] אלא מי הוי טמאי מה מצוה הוי וחול שביעי שלחו בערב הפסח שנאמר ולא יכולו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא אין יכולן לעשות הא למחר יכולן

אמתה אשיתא ופלגوت אמתא תלטא ופלגوت לוחות היינו בושנים של לילמים וشنנים שבורים דכתיב [ובפיהם יב] אשר שר שברת ושמתם בארון הלווחות היו כל אחת ואחת ארוכן שששה טפחים ורווחנן שששה טפחים תוך רוחבן של ארון נשתייר שם שלשה טפחים חז' טפח מכואן לכוטל זה וחצי טפח מכואן לכוטל זה וטפחיהם מוקם לשילוט מוקם לשפר תורה מונח ר' שנן לקיש אמתה בת חמישה טפחים היה הארון עשו מאן תנא באמה בת חמישה טפחים ר' יהודה דתניין תמן ר' יהודה אומר אמת הבניין שששה של הכלים חמשה וההן ארון כל' הוא על דעתיה דברי יהודה זו אמר באמה של חמישה טפחים היה אורכו עשו שנים עשר טפח ומתחז' דכתיב [שנתתתכְנָה] אמתים וחצי אורכו אמתה חמשה ואמתה ה' ופלגוט אמתה תרי ופליג ווד' לוחות היינו בושנים של לילמים ושןנים שבורים דכתיב [ובפיהם יב] אשר שר שברת ושמתם בארון והלווחות היה כל אחד ואחד ארוכן שששה טפחים ורווחנן שששה טפחים תוך (רחנן) ארוכן של לוחות לארכו של ארון ונשתייר שם חמץ טפח אצבע לכוטל מכואן ואצבע לכוטל מכואן רוחבו של ארון שבעה טפחים וממחза דכתיב אמה וחצי רחבו אמתה חמשה ופלגוט אמתה תרי ופליג ווד' לוחות היינו בושנים של לילמים ושןנים שבורים דכתיב [ובפיהם יב] אשר שר שברת ושמתם בארון הלווחות היה כל אחד ואחד ארוכן שששה טפחים ורווחנן רוחבו של ארון ונשתייר שם חמוץ טפח אצבע לכוטל מכואן ואצבע לכוטל מכואן חצי טפח מכואן וחצי טפח מכואן לשילוט כיצד עשה בצלאל את הארון ר'lich (בן גמליאל) אמר שלש תיבות עשו שתיים של זבב ואחת של עץ נתן של זבב בשל עץ ושל עץ בשול זבב וציפחו דכתיב [שנתתתכְגַּיאָה] ציפית אותו זבב טהור מבית ומוחוץ מת'ל מצפונו להביא שפטו העליונה רשב'ל אמר תיבה אחת עשו וציפחו דכתיב וציפית אותו זבב טהור מבית ומוחוץ מת'ל מצפונו א'ר פנהס להביא בין נסר לרסר כיצד הי' הלווחות כתובים ר' חנינה (בן אחיה ר' יהודה) בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה והה'ד [ובפיהם דע] וכתבם על שני לוחות אבני חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה ורבנן אמר עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה והה'ד [בפיפ' דע] ייגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרה הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה ר'ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה וכתיב ויכתבם על שני לוחות אבני עשרה על לוח זה ועשרים על לוח זה ורבני אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה דכתיב [שנתתתכְבַּע] מזה ומזה הם כתובים טטרוגה חנניה בן אחיה רב' ירושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותה של תורה דכתיב [שנד השידורים הינ'] ממולאים בתריש' [דף כה עמוד ב] כי אם רבא רשב'ל כד הוה מטי הדין קרייה הוה אמר יפה למدني חנניה בן אחיה רב' יהושע מה הים הזה בין גל גדול גלים קטנים כך בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותה של תורה א'ר תנומה איתקשי קומי ר' פנהסأتא כר' יהודה ולא אתיא כרבי מאיר מ'יט דר' יהודה דכתיב [ובפיהם לאט] לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' וגוי על דעתיה דר' יהודה זו אמר היכן היה ס'ת נתנו כמי גLOSEKI' עשו לו מבחו' והיה ס'ת נתן בתוכו מ'יט דר' מ' דכתיב [שנתתתכְבָא] וננתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון נתן את העדות אשר אתן אליך על דעתיה דר' מ' זו אמר אין מוקדם ומואחר בתורה אלא ואל הארון נתן את העדות אשר אתן אליך ואח'כ' וננתת את הכפורת על הארון מלמעלה ר'פ' בשם רשב'ל התורה נתן לו הקב'ה למשה נתנה לו אש לבנה חרוטה באש שחרורה היא אש מובלעת באש החוצה האש מושתת דכתיב [בפיהם לגב] מימין אש דת למן:

הלכה ב

מהתני' היכן היו השתחווות האלו ארבע בצפון וארבעה בדרום שלש במזורה ושתיים במערב כגון שלש עשרה שעורים דרים מוסלמים למערב שער העליון שער הדלק שער הבכורות שער המים ולמה נקרא שמו שער המים שבו מכנים צלחות של ניסוך המים בתג רב' אליעזר בן יעקב אומר בו המים מפקים ועתידין להיות יצאיין מתח מפטן הבית לעומתון בצפון סמכים במערב שער יכינה שער הקרבן שער הנשים שער השיר ולמה נקרא שמו יכינה שבו יצאה יכינה בגלוחו שבמזרחה שער נקרור ושני פשפשיין היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו ושנים במערב ולא היה להן שם: גמ' מתני'ACA יוסה בן (חנן) יוחנן היא דאמר כגון שעורים ברם קרבען שבעה שעורים היו בעזורה עד דרבנן היכן היו השתחווות הללו כי ההייא דתניין תמן י'ג' פרצות היו בו שפרצום מלכי יון ותזרו וגדרום בני שחמוני' וגוזרו בגנדי י'ג' השתחוואות כתיב [בפיה יט] והיה ביום ההוא יצאו מים מירושלים וגוי תני מבית ק'ק עד הפרוכת כקרני סיל' וכיili מן פרוכת עד מזבח הזבב בקרני חנבים הזבב עד עזוריות כחוט של שתי מפטן הבית בחוץ של עבר מיקן ואילך כמו הפק כתיב [יחקאל מגב] והנה מים מפקים מן הכתף הימנית ביצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעברני בימים מי אפסים עד קרסולה [שפדה] וימד אלף ויעברני בימים מי ברכים עד ברכיה וימד אלף ויעברני מ' מפטן הבית עד מפטן הבית נחל ארול לא יכול לעبور אף' לבירנן גדולה אינה יכולה לעبور בו מ'ט [ישע' לג'א] וכי אידיר לא יעברנו מפני מה כי גאו המים מי שהוא מי שזו משלשות אמר רב חונה (הונא) באתרין קרו לשיטיא שחונא שפ' בהיא ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה לשוחות מהו לשוחות אמר רב יוסי ב' ר' בון (ביבן) מ'ין [דף כו עמוד א] דמתהילין בעלמא כתיב [בפיה יג א] ביום ההוא היה מקור נפתח בית דוד ולויшиб' ירושלים לחחתת ולנייה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' (נתן) יונתן מבית דוד ועד יושבי ירושלים כשרים לנידה ולהחתת מכואן ואילך מי תערובות הם כשרים לנידה ופטולים למי חחתת אר'א (ר' מאיר אמר) מבית דוד ועד יושבי ירושלים כשרים לנידה ולהחתת מכואן ואילך מי קטפריסות הן פטולין לנידה ולהחתת כתיב [יחקאל מ'ט] ויאמר אליו הימים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וזה ים של סמכו (סיבורא) וירדו אל הערבה זה ים של טבריא ובאו הימה זה ים המלח אל הימה המוצאים זה הים הגדל ולמה נקרא שמו מוצאים נגנד שני פעמים שיצא אחד בדור אנוש וא' בדור הפלגה רב' לעוזר בשם רב' חנינה בראשונה יצא עד קלבריא ובשנייה יצא עד כיפי ברבריא רב' אחא בשם ר' חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריא ובשנייה יצא עד עכו ועד יפו [איוב לח'יא] עד פה TABOLA ולא תוסיף עד עכו TABOLA ולא תוסיף ופה ישית בגאון גלך עד יפו אשית גאון גליק ניחא ימא רבא ימא דAMILCHA בשביל למתיקן ימא דטבריא ימא דסמכו

פירוש הריב"א על התורה שמות פרשת יתרו פרק יט

(ל)

(ב) ויסעו מרפידים. מה ת"ל לחזר ולפרש מהין גטו והלא כתו' וכו' אלא להקש ולומר מה ביאתם בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה והקש ר'ית מאורי" דאמ' מפני מה נקרא שמו רפידים שרפו ידיהם מן התורה. ותירץ הרר"א זודאי כשחנו ברפידים רפו ידיהם מן התורה אבל בנסעה נסעו בתשובה כדפרשי' והיינו דכתיב ויסעו מרפידים כלומר שלקו עצם מאותה רפיה שרפו ידיהם מן התורה

(ט) ויגד משה את דברי העם אל ה'. פירוש' תשובה על זה שמעתי מהם שרצו לשמע מך אינו דומה שומע מפי שליח לשומע מפי המלך רצוננו לראות מלכנו וכ' מנין לו לרשי' לפרש כן אלא משום תשובתו של מקום שאמר כי ביום השלישי ירד ה' וגוי' אנו למדין שאמרו רצוננו לראות את מלכנו כפ'ח ובמס' שבת אמר' פ' ר' עקיבא פירוש' ויגד משה את דברי העם אל ה' הוא שקיבלו עליהם ישראל מצות הנבלה וזה לשונו הדבר' שנאמרו לו בשני ירד ואמרן לישראל ויבא משה ויקרא לזכני העם ולמחורת השכימ ועלה. וישב משה את דברי העם אל ה' והוא ככל אשר דבר ה' נעשה וכו' ביום נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן וממצות הנבלה דהשמרו لكم לעלות בהר ואעפ' שהיא כתבה אחר וקדשותם היום ומחר שהוא מצות פרישה קודם لكن נאמרה דכתיב בהיא עלייה שעלי' בשלישי להשבה להקב'ה דבר העם כאשר דבר ה' נעשה והשמעו נהנה אנכי בא אליך בעב הענן וסיפיה דקרה ויגד משה את דברי העם יש כאן אלא מצות הנבלה נאמרה לו בו ביום ולערב אמרה לישראל ולמחורת השכימ ועלה והגיד שקיבלו עליהם ונאמרה לו מצות פרישה עליל ובפרק ר' עקיבא פירושו התוספות בענין אחר דהנבלה קדמה לפרישה מטעם אחר וליל لكن נראה דהנבלה קדמה לפרישות דתלתא ויאמר כתבי וסבירא הוא שכל אחד נאמר ביום. למן כתו' ואתם תהיו לי ולבת' כחוב מצות פרישה וממצות הנבלה ובאמצעי לא כתו' מידי שיעשה משה שום שליחות ואיתך למשדי מצות גובלה אהיה אמרה ולא מצות פרישה שהרי מיד אחר אמרה אהרונה כתיבה מצות פרישה. שיטת תר"ך. וימ' המקראות בע"א לך וישב ואחר ויגד לפ' שמתחלת בא משה להשבה דברי העם להקב'ה ואמר לו הקב'ה המתן כי אני רוצה לדבר ואמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן וכשגמר הקב'ה דברו השיב משה דברי העם והוא כל אשר דבר ה' נעשה

(יג) כי סkol יסקל. פירוש' מכאן לנסקלים שהם נדחים וקשה' אם היה לו לכתוב כי סkol יסקל וירה יירה שאין זה הבלואה. וליל דאו זה המשמע אשר וחברו תרגמי' והגיינו אל הדלת או אל המזוודה כתרגום ירושמי' ויקריבינה לוט דשא די לוט מזוזת וארכ' כי סkol יסקל אשר יירה יירה. כפ'ח והקשה ר'ית מאורי'ינא'ש דבפ'ק דפסחים אמרין אין מוקדם ומאחר בתורה וקאמר הני מיili בתרי ענייני אבל בחוד עניינה Mai דמואה' וכו' ובפרק נגמר הדין אמרין דוחי' קודם סקילה עילג' דכתיב כי סkol יסקל או יירה יירה אלמא בחוד עניינה נמי אין מוקדם ומאחר בתורה. והוא תירץ הא דאמרין' דבחוד עניינה Mai דמוקדם מוקדם וכו' הינו היכא דליך טעם אבל היכא טעמא שהרי במקומות אחד כתוב וסקלתם באבניים ומתוחו אלמא סקילה בגמר מיתה היא אפי' בחוד עניינה כי הכא אין מוקדם ומאחר כך פירושו התוספות בפ'ק דפסח' והרב ר' מאיר כובי' דל פ' דע'כ' צרי' לכתו' או סkol יסקל או יירה יירה עילג' דוחיה קודם סקילה דאמרין' פר' נגמר הדין מנין שאם מטה בדוחיה יצא ת"ל או יירה بلا סקילה ואי כתו' יירה או סkol תו לא ידעינו שאם מטה בדוחיה יצא למבחן והא לא אצטריך למבחן למדרש דאם מטה בסקילה יצא דפשיטה דבר סקילה ליכא מיידי דוחיה קודמתה עליל'.

(טו) היו נכונים ליום השלישי. פירוש' הוא يوم ד' כלומר היינו שנכנס לסוף ג' ימים מיום רביעי בשבת שהיה משה עומד בו כפ'ת. ע"פ' כאן שהוסיף משה יום אחד מدعתו לא שותר משה דברי המקום אלא הקב'ה אומר לו ברבעי בשבת וקדשותם היום והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' והוא הבין מدعתו בשלישי לימים שלמים קאמ' ואין יום רביעי בשבת מן המניין לפי שלא היה שלם שכבר מקבעו עברה ולא תוספת ממש קאמר ל'פ' התוס' בפרק ר' עקיבא. ואית' מאיק קאמ' דהוסיף מدعתוazoriyim הוא דדריש ק'ו כדאי' פר' ר' עקיבא הוסיף יום אחד Mai דרש מה ישראל שלא דברה שכינה עמם אלא שעה אחת וקבע להם זמן אמרה תורה והיו נכונים ליום השלישי אני שכל שעה ושעה מדברת עמי ולא קבוע לי זמן על אחת כמה וכמה. ורק'ו ניתן לדריש. וליל דלא הוא ק'ו גמור דשאני התחם משום עשרה הדברים. שיטת תר"ך.

אל תנשו אל אשה. איתא בפרק ר' עקיבא שמשה פירש מدعתו מן האשה. והקשה ר'ית Mai מעדתו אייכא הכא והלא הוא היה גם בכלל הפרישה וכשחזר ואמר לכלם שובו לכם לאלהיכם עבבו הקב'ה ואמר לו ואתה פה עמד עמי. ותירץ דמיד אמר לו אל תנשו אל אשה עמד משה וגרש אשתו למגاري וזה עשה משה מدعתו והיינו דכתו' ותדבר מרים ואחרון במשה על אוזות האשה הכוורת אשר לקח ותרגם' אר' אתה שפירתא דנסיב רחיק ואף על פי שהסכמה דעתו לדעת המקום מכל מקום דברו בו ר'יל אהרן ומרים דברו במשה שאם אלמלא גירשה מדעתו לא היה הקב'ה מצוחה לגורשה שהרי כמה ימים דבר עמו ולא צוחה לגורשה ומיהו משנתבקש בנבואה פירש ממנה כדתניתא בספריא אמרה צפורה למרים אוイ להן נשותהין של אלו שמיום שנטבקש אחיך לבושא פירש ממניא אך במתן תורה גירשה לממרי על ידי הק'ו. והא דכתבי' אחר שלוחיה ומתרגמי' בתור דפטרה הינו דאמר' יתרו לאחר מתן תורה הוה שגורשה. ואית' מתרגמי' אחר דשלחה ניחא טפי שעдин לא גרש אלא פירש ממנה. ובמיכילתא תניא אחר שלוחיה ר' יהושע אומ' אחר שפטרה בנט נאמ' כאן

רמב"ן במדבר פרשת בהולות פרק ט

(א) בשנה השנייה לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון - מכאן אמרו חכמים (ספר בהולות סג, פסחים ו ב) אין מוקדם ומוחרם בתורה. וטעם האחור הוזה ריה, כי כאשר בא הספר הזה הרביעי להזכיר המצוות שנצטו ישראל במדבר סני לשעתם, רצה להשלים ענין אהל מועד ותקונו כל ימי המדבר, והזכיר תחילת הדגלים ומקום האهل ומעמד משרתו ותكون המשמרות למשאו לכל עבודה האهل, והזכיר קרבנות הנשים שhabivo העגלות אשר ישאו אותו בהן כל עת היותם במדבר, והשלים קרבנותם בחנכת המזבח שהוא מאחד בנים או (שקדום) [שהאחר] לכן, ואחר כך שב להזכיר אזהרה שהזהיר אותם שלא ישחו מצות הפסח. ועל דעת רבותינו לא נגאה במדבר אלא בשנה זו בלבד, לפי שלא במדבר והיתה מילת זקרים ועבדים מעכבה בהם:

ויתכן שהוצרך למצוה זו, בעבר שלא נצטו מתחילה בעשיית פסח זירות אלא בארץ, דכתיב (שמות יב כה) והוא כי Tabao אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת, ועוד נאמר שם (שם יג ג) והוא כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני גנו ועובדת את העבודה הזאת בחודש הזה. ועכשו רצה הקדוש ברוך הוא וזכה שייעשו אותו, כדי שתהיה זכר גאותם והנסים שנעשו להם ולאבותיהם נתתק להם מן האבות הרוחאים לבנייהם, ובניהם לבנייהם ובנייהם לדור אחרון. והנה אמר תחילת "ויהי כי Tabao אל הארץ", לומר שאין מצוה זו נוגגת בחוצה לארץ לדורות, ועכשו צוה שנגנו בה במדבר. ועל דעת רבותינו, לא עשו אותה אלא בשנה זו בלבד, שלא היו יכולין לעשותה לפי שנולדו להם בניהם ועבדים ולא יכולו לימול אותם מן הטעם שהזכירו שהיה להם לסכנה, כמו שמספרש בביבמות (יע א):

אבל בספר (בהולות סג) אמרו וייעשו את הפסח בראשו וגנו, בגיןות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד, וכן הוא אומר (עמוס ה כה) הזכחים ומהנה הגשותם לי במדבר ארבעים שנה. דרשו כן מן הכתוב הזה שאמר (פסוק ה) וייעשו את הפסח בראשו באربעה עשר יום לחיש בין העברים במדבר סני, כי המקרא מיותר, וכי מה שיאמר "ויעשו את הפסח ככל אשר צוה ה' את משה", אבל הזכיר היום והמדבר לרמזו שלא עשו אותו במדבר רק ביום הזה, והוא גנותן. ויתכן שהגנותה הזה הוא קלקלתם בענין המרגלים, שמנגה נתנו ולא נשבה להם הרוח הצפונית ולא מלן, ולפיכך נאסרו בכל הקדושים. או שתהיה הברייתא זו בדברי האומר (מכילתא בא טן) אין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו, והוא רשאין לעשותו ונתקצלו ולא עשו אותו, והוא גנות גدول. אבל הראשון הוא יותר נכון בעיני, כי היה משה מכיריהם לעשותו ולא היה מניחם בחוב כרת. אבל-tag המצוות שבעה והשבחת חמץ לא הוצרך לומר שנגנו בו, שכן חובת הגוף הנוגגת בכל מקום, וכבר נאמר בהם (שמות יב יז) לדורותיכם חיקת עולם:

(ג) ככלحكתו - כתוב בפירוש רשי, אלו מצות שנגנו שתה תמים זכר בן שנה, וככל משפטיו - אלו מצות שעלה גנו לשבעת ימים למצה ולביור חמץ. וטעות סופר הוא, אלא מצות שנגנו, שהתמים זכר בן שנה, שעלה גנו, צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו, שחוץ לגנו, מצה וביעור חמץ, ולא דבר בהן הכתוב כאן. וכן בפסח שני נאמר הקותוי ומשפטיו (בפסוק יד), ומצה וחמצן עמו בבית, ואני נוגג אלא יום אחד. וקצר הכתוב לאמר בין העברים העשו אותו, ככל הקותוי וככל משפטיו תעשו אותו, לרבות דין האכילה שאנן באותו היום הנזכר בכתב כי בלילה שאחריו יאכל, שכבר פירש שם (שמות יב ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה וגנו. וכן בחודש השני בארכעה עשר בין העברים יעשו אותו על מצות ומרוריהם יאכלו (פסוק יא), טעו יאכלו בעת האכילה הנזכרת שם בזאתה של פסח ראשון.

(ד) וטעם בדרכך רחקה - כתוב רשי שהיה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן השחיטה, והוא נרמז בנקוד כפי הדעת הזאת. ואני תהה עליו למה חפס לו שיטת רבי אליעזר, והנכון לתפוס בשיטתו של רבי עקיבא, מן המודיעים ולהוציא, וכן דעת האמוראים בມרא (פסחים צג ב) דאם ערל כל שאית יכול ליכנס בשעת שחיטה. והוא פשטו של מקרה, כי העומד בתחילת בין העברים במקומות שלא ניתן לעזירה בעת השחיטה דרך רחקה היא לו ופטור. ויתכן שטעם הנקודה, שהוא דרך רחקה לו בעשיית הפסח לא רחקה ממש, ולכך חזר ואמר (בפסוק יג) ובדרך לא היה, ולא הזכיר "רחקה":

צחוה הכתוב לטמא ולמי שהיה בדרכך רחקה לעשوت השני, והוא הדין והטעם לכל מי שלא עשה הראשון ואפיו בזיד שחייב לעשות השני בדברי רבותינו (פסחים שם). ולא הזכיר הכתוב אלא לומר שישו השני בראשות, ולמנוע הטמא מלעשות הראשון, אבל מי שהיה בדרכ פטור מן הראשון ועשה השני, ואם רצה לצאת בראשון וזכה ושהתו עליו הורצת, דקימא לנו (שם צב ב) מיחס והוא דחס רחמנא עיליה ואי עבד תבא עליו ברכה. ויתכן שככל הזכיר הכתוב "רחקה", כי בדרך הקרובה בידו לעשوت השני או הראשון, שיישחטו וירוקן עלייך ויבא ואכל לערב

(ה) וטעם וכי יגור אתכם גור - למצוות הגרים בפסח זה של מדבר אשר יצוה בו לישראל. ויתכן כי מה שאמր בסדר בא אל פרעה (שמות יד) וכי יגור ארך גור ועשה פסח, הוא על פסח מצרים, כי הפרשה ההיא על פסח מצרים נאמרה כאשר פירשתי שם (בפסוק מג). והוא במשמעות, כי הגרים היוצאים מצרים ערב רב יעשׂו פסח שאף הם היו באותו הנס אבל המתגירים אחריו כן במדבר או בא"י לא יתחייבו בפסח שלא היו הם או אבותיהם בכלל ואותנו הוציאו מכם (דברים ו כג), לפיכך הוצרך בכאן לחייבם בפסח זירות במדבר ובארץ: (ט) ובאים הקים את המשכן - עתה יחזור לספר בעניני הנסעה, והמצוות שנצטו בה כגון החיצרות שנצטו בהן עכשו להיותן למקרה העודה ולמסע את המהנות:

וטעם כסה העון את המשכן לאهل העדות - להגיד שלא היה העון מכסה אלא אהל העדות, לא חצר המשכן: (יט) וטעם ובהאריך העון - לומר כי יאריך העון על המשכן ימים רבים, והמקום ההוא אינו טוב בעניות והוא חפצים ומתחאים מאד לנסוע מן המקום,震"ב לא יעבור על רצון השם. וזה טעם ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו - כי מיראת השם ושמरם